

Dr. KANKÁ KÁROLY.

Dr. KOVÁTS GYÖRGY.

ÉRTEKEZÉSEK.
—
ABHANDLUNGEN.

Tisztelt közgyűlés!

A választmány megbizásából jelentem meg itt Önök előtt, hogy a mult év óta körünkből örökre távozott két kartársról emlékbeszédet mondjak. Szép de nehéz feladat ez, mert aligha hiszem, hogy gyenge szavaimmal képes leszek tolmácsolni mind azt, mit szivem érez, ha Dr. Kanka Károly érdemdús elnökünkre s Dr. Kováts György felejthetetlen háznagyunkra visszagondolok.

Mindkettő volt mesterem, majd pedig jó barátom; ezen viszonyból származó hálaérzés vezérelt engem, midőn választmányunk megtisztelő felszólításának engedtem.

Dr. Kanka Károly szül. 1817-ben szab. kir. Modor városában; apja Kanka Daniel az ottani evang. gymnasium rectora volt, de rövid idővel fia születése után mint az akkori evang. theologiai akadémia tanára Bécsbe került s így fia ott végezte elemi iskoláit; gymnasiumi tanulmányait azonban Selmechányán. 1835-ben visszakerült szülői házába Bécsbe, hol eleinte a bölcsészet majd pedig 37 óta az orvosi facultás hallgatója volt. 1842 július hó 12-én orvosdoctorrá, 1843. máj. 1-én sebészdoctorrá és 1844. aug. 7-én szemézmesterré avatták.

A szemészet már mint orvos növendék kedvenc szakmája volt: „Instrumenta scholae ophthalmiatricae Vindobonensis“ című orvostudori disertatiója bizonyítja ezt leginkább. 1842-ben már Rózás Antal bécsi híres szemésztanár assistense volt, hol Arlttal a bécsi egyetem egyik későbbi csillagával együtt működött.

Orvostudori disertatiója kibővitve 1842-ben jelent meg mint első önálló irodalmi munkája: „Beschreibung der für sämtliche Augenoperationen nothwendigen Instrumente mit besonderer Rücksicht auf die an der Wiener Augenlinik gebräuchlichen.“

1848-ban, midőn a szabadság eszméje újra született, midőn Lehel kürtje a külföldön tartozkodó honfitársakat mind hazahitta; Kanka barátunk is elhagyta bécsi állását s eleinte Görgey

csapatánál, majd pedig Szegeden a katonai kórházban szolgálta hazáját. Kiváló tehetségét hamar felismerték s így történt, hogy már rákövetkező évben 1849-ben a honvédelmi bizottság törzsorvossá kinevezte. — Világos után szüleihez tért vissza Bécsbe, onnan Kalocsára költözködött, honnan a császári kormánybiztos Budapesten 1850. évi április hó 16-án kelt 5804. sz. határozata alapján, mint ideiglenes országos szemész ugyanaz év április hó 27-én Nagyváradra került.

1852. évi április hó 26-án Dr. Keménynek, a második országos szemésznek előléptetése folytán ennek fizetési osztályába került 300 frt fizetéssel.

Mint ilyen bejárta Csongrád, Arad, Marmaros, Zemplén, Abaujtorna, Gömör, Hont, Nyitra, Trencsén és 1854 óta Pozsony megyéket, ideigl. kórházakban gyógyítva és ápolva az akkor még ugyancsak elhagyott szegény szembetegeket; ha végignézem az ezen időkből származó okmányait, mindegyikből visszatükröződik előljáróinak elismerése, majd nem mindegyike feljebbvalójának őszinte köszönetével végződik.

Vándor életének fordulópontja 1856. április hó 26. a mely napon a cs. kir. belügyminister 2357. sz. rendeletével egy Pozsonyban felállítandó cs. kir. szemkórház vezetésével megbízott. Ezen időtől fogva Kanka Károly már állandóan Pozsonyban lakott, **itt dolgozott itt áldozott** szüntelenül f. évi január hó 26-án bekövetkezett haláláig.

A cs. k. szemkórház ideiglenes helyiségét a városi kórház, jelenleg agghajlék, három szobája képezte; 1864. október elején a már 60 óta felépített, de mindaddig üresen állott országos kórház megnyitával oda került s mai napig is ugyanazon helyiségekben mint az állami kórház szemészi osztálya létezik.

1864-től 72-ig Dr. Kanka mint országos szemész ezen osztály önálló vezetője és rendelő orvosaként szerepel, 1872. évi január hó 19-én Tóth Vilmos m. kir. belügyminister 23957. sz. rendeletével az országos közkórház szemészi osztályán egy elsődorvosi állomást rendszeresített s ezen állásra „hosszú évi sikeres működésének figyelembevételével“ Dr. Kanka Károlyt kinevezte.

1882-ben Dr. Hollán visszavonulása után ezen kórház igazgatója lett és mint ilyen; 1892-ben kért nyugdíjaztatásáig vezette osztálya mellett az intézet összes ügyeit. De azért ekkor, 75 éves korában, még nem vonult teljesen vissza a közszolgálatból, kérte a ministert, engedje meg, hogy második otthonává vált osztályát megtarthassa. Tekintettel kiváló tulajdonságaira és szakképzettségére, szem előtt tartva nagy érdemeit a szemészet terén ezen kérése teljesült s még hat évig, 1898-ban bekövetkezett végleges nyugdíjaztatásáig vezette rendithetetlen kitarással s szép eredményekkel kedvenc szemészi osztályát, kezelte ápolta szeretett betegeit, tanította s nevelte másod-orvosait; de azért visszavonulásával még nem lett nyugalma, de nem is kereste, dolgozott ő tovább is, szakmájának élt mondhatnám halála napjáig, **még egy néhány nappal halála előtt rendelő szobájában láthattuk a segélyt kereső betegeket!**

Ha még felemlítem, hogy Kanka Károly kiváló tudományos szakképzettségénél fogva 1846 óta, mint 29 éves fiatal ember már a kir. Orvos egyesület, és 1851 óta a k. k. Gesellschaft der Ärzte levelezőtagja volt, s hogy a királyi kegy őt a közegészségügy terén szerzett érdemeiért 1888-ban királyi tanácsosi címmel, majd pedig 1892-ben a vaskoronarenddel tüntette ki, azt hiszem, hogy az orvosi életére vonatkozó adatokat mind felkaroltam.

Irodalmi működését illetőleg eredeti okmányok hiányában legyen szabad, hogy Dr. Pávay főorvos úr monografiájából citáljak. „Első irodalmi munkája a Zeitschrift für Natur- und Heilkunde-ban jelent meg. ebben jelentéseket közöl a különféle vármegyékben kezelt szembetegekről. Cikkei jelentek meg továbbá az orvosi hetilapban, a Verhandlungen für Naturkunde folyóiratban, a Magyar orvosok és természetvizsgálók munkálataiban, a Kórházi Szemlében, Orvosi Szemlében. A szemészeti műszerekről már fenemlített önálló művén kívül irt Az iridodesisről, A szemfélszeg alakulásáról, A pozsonyi országos kórház leírása. Adatok Pozsony városának orvosi helyrajzához stb. Szerkesztette Pozsonyban a Kórházi Szemlét 1865., az Orvosi Szemlét 1866-ban. Romer Florissal együtt, a magyar orvosok és természetvizsgálók XI-ik vándorgyűlésének munkálatait.

Egyesületünk történetével Kanka Károly neve elválaszthatatlanul összefügg. Felvétetett a megalakulás után rövid idővel: 1856. november 8-án Dr. Heim és Dr. Stromszky tagtársak ajánlatára. 1858. dec. 2-án az orvosi szakosztály jegyzője, 1869. január hó 4-én Dr. Mack Ede lemondása után egyesületünk titkára lett, mint ilyen 1892-ig működött, mikor is Gottl polgármester elhalálása folytán megüresedett elnöki székbe egyhangulag megválasztottuk; ezen tisztséget viselte haláláig. Egyesületünk évkönyvei, melyeket 1869-től 92-ig majdnem 25 éven át ő szerkesztett, mindannyian mulhatatlan okmányai buzgó önfeláldozó tevékenységének, s mindnyájan tudjuk, hogy mint elnök mily lelkesedéssel mily odaadással, mily tapintattal vezette üléseinket! Felejthetetlen marad utolsó fellépte mult évi jubiláris közgyűlésünkön. A testileg törődött 90 éves aggastyán ifjunál is ritkán található lelkesedéssel szerkesztett elnöki megnyitóját oly hangon adta elő, mely mintha bizonyítani akarta, hogy öreg testben ifjú lélek uralkodik. **Igenis ifjú lélek volt az mely sugalmazta szavait, az az ifjú lelkesedés, mely vezér csillaga volt egész életében!**

Ifjú lelkesedés eszményért vezérelte őt, midőn a tudományok biztos hajlékát elhagyva, a szabadság harcosai közé lépett, ifjú lelkesedés szakmája iránt midőn egy országos szemész rögzös pályájára lépett, ifjú lelkesedés midőn mint 75 éves nyugdíjba vonult öreg ember osztályát tovább vezethetni kérte, s lehet-e másképp mint ifjú lelkesedéssel magyarázni azt, hogy még életének legutolsó napjait is a sinlődő betegek önzetlen szolgálatában töltötte.

Ezen ifjú lelkesedésével határtalan jósága s végtelen szerénysége vetélkedett.

Szíve jóságát érezte mindenki, ki hozzá fordult mint orvoshoz mint emberhez, beszéltek és beszélnek erről sok ezer betegek, barátai és rokonai; szerénységét ismerték mind azok kik vele találkoztak; volt-e az feljebbvalója, vagy alárendeltje volt-e az mestere, vagy tanítványa! S mi — e város orvosainak legjava része — kik büszkék vagyunk arra, hogy Dr. Kanka tanítványainak nevezhetjük magunkat, beszélhetünk ezen jóságáról ezen szerénységéről, de e

helyt sokat beszélni erről nem akarok mert félek, hogy megsértem halála után szerénységében.

S ezért még csak arra hivatkozom, hogy Dr. Kanka Károly királyi tanácsos a vaskoronarend lovagja, nyug. állami kórházi igazgató, több mint 65 éves gyakorló orvos, 91 éves korában kiterjedt praxisa dacára szegényen halt meg, volt kartársai kezdeményezésére állam költségén temették s a nagyközönség soraiban gyűjtött adományokból*) méltó sírkövet akarunk állítani örök nyughelyére.

Szomorú sors ez és még szomorúbb, hogy ily jeles embert érte s szinte bámulat fog el ha tudjuk, hogy mily nyugalommal és odaadással viselte el anyagi gondjait — a tudomány és művészetek iránti lelkesedésén kívül **valóságosságának** köszönhette ezt.

Vallásában vetett bizalom vezérelte tudományában, minden működésében; vezérelte bölcsőjétől haláláig minden tettében, **igy érthető jósága, szerénysége s mindig ifjú lelkesedése.**

*

Tisztelt közgyűlés! A statisztika rideg egy tudomány, egyszerű számokat szed elő, ezeket összeadja, levonja, elosztja stb. s végre kerek egy számban mutatja az eredményt. Egyesületünk múlt évi statisztikája szinte így készült és amint titkárunk jelentéséből halottuk: végeredményében kielégítő.

Ha azonban a végeredményhez vezető számítást közelebből vizsgáljuk, a fogyaszték rovatában, a választmány tagjai közt akadunk egy egyszerű kis egygyesre, mely mellé azt írta titkárunk, hogy „meghalt“; ez a kis egygyes egyesületünk statisztikáját végeredményében nagyon is megváltóztatja — nem érzünk örömet, meglegedést, igen ám mély bánatot!

Ez a kis egygyes szomorúsággal tölti el szívünket mert mindnyájan jól tudjuk, hogy mit jelent, pótolhatatlan hiányt, tátongó ürt egyesületünk soraiban — azt jelenti, — hogy Kováts barátunk, szeretve tisztelt tagtársunk,

*) Adományokat e célra elfogad Dr. Tauscher Béla, Dr. Pantocsek József és Dr. Mergl Ödön.

felejtethetlen háznagyunk bennünket elhagyott, elhagyott örökre!

Dr. Kováts György született Pozsonyban 1843. évi november hó 30-án, apja megyei orvos volt. A nép és középiskolákat itt Pozsonyban egyetemi tanulmányait pedig Bécsben végezte. 1869. január havában doktorrá avatták s mint ilyen még az évi február havában visszakerült Pozsonyba mint az országos kórház másodorvosa.

Itt több mint 3 évi működése alatt Dr. Deván Károly igazgató és különösen Dr. Zlamal főorvosnak legőszintébb elismerését és barátságát vívta ki s nem utolsó sorban ezen urak meleg pártfogásának köszönhető, hogy 1872. évi március havában városunk rendőr illetve II. tiszti orvosának választották.

Ezen állásában 1906. évi május hó 1-ig működött; az e téren kifejtett kiváló szolgálatáért 1890-ben tiszteletbeli főorvosi majd pedig királyi tanácsosi címmel lett kitüntetve.

Az 1906. évi május hó 5-én tartott törvényhatósági közgyűlés lemondását sajnálattal tudomásul vette, a közegészségügy terén kifejtett eredményteljes munkálatáért köszönését jegyzőkönyvileg megörökítette s habár a város szolgálatában még nem töltött el 40 évet, nyugdíjját fizetésének teljes magasságában megállapította.

Nyugdíjját nem élvezte soká! — A külömben teljesen egészséges ember szolgálatának utolsó éveiben mind gyakrabban ideges fejfájásokról panaszkodott, ezek befolyása alatt csökkent munkakedve, mely mindaddig mondhatnám határtalan volt, 1906. évi április havában nyakán szerencsésen végzett műtét ezen baját teljesen megszüntette. Élet és munkakedve újra megjött s lankadatlan szorgalmával teljesítette további kötelelességeit!

Csak általa imádott neje kérésének engedett, midőn teljes egészségben mult év április első napjaiban Abbáziába utazott, hogy ott egy néhány hetet nyugalomban tölthessen. Alig érkezett oda beteg lett, baja mindinkább rosszabodott s reménytelen állapotban került vissza Pozsonyba! — Orvosi tudományunk cserben hagyott — 1907. évi május hó elsején meghalt!

Dr. Kováts György kiváló orvos s kiváló emberbarát volt; már orvosi működésének első éveiben ott találjuk több nyilvános intézmény élén. 1869 óta az önkéntes tűzoltók és 1878

óta a vöröskereszt egyesület orvosi tanácsadója volt 1870-ben alapította a Szt. István bölcsődét, 73-ban Dr. Zlamallal egyetemben a szegény beteg gyermekeknek rendelő intézetet, ugyanekkor a Ferenc József gyermekkórház fizetés nélküli igazgató orvosa lett. 1875-ben alapította a városi népkonyhát, 1880-ban pedig mint a vöröskereszt egyet pozsonyi tartalékkórházának igazgatója újjászervezte ezen kórházat és az egyesület orvosi szolgálatát.

Áldásdús életéből e helyt csak a közegészségügy terén végzett tetteiről akarok szólni s ezért nem sorolom fel mindama culturalis és társadalmi egyesületeket vagy vállalatokat, melyeknek alapítója, vezetője, vagy egyszerű harcosa volt; csak a helybeli iparbankra szeretnék még utalni, mert mint ezen intézet igazgatója létesítette a „Pozsony fürdőt“ így is mint egy pénzintézet vezetője szolgálta városunk közegészségügyét.

Egyesületünk tagja lett 1869-ben, 1876-ban pedig a választmány tagja, 1892-ben egyesületünk újjászervezése alkalmával állandó helyiségünk háznagyává választották, mint ilyen ő intézte a hurcolkodás és berendezéssel kapcsolatos munkákat, ő ügyelt mindig arra, hogy a szükséges javítások és bővítések idejekorán létesüljenek. Hogy egyesületünk helyiségeiben még nem rég mult időkben tényleg otthon éreztük magunkat; — hogy a szakosztály ülései után rendezett vacsorákon akkor oly számosan megjelentünk, Kováts barátunk műve volt!

A természet iránti szeretet már ifjú korában sokat csalta ki a szabadba, különféle gyűjtemények voltak ezen vándorlásainak eredménye, kedvenc szakmája azonban az ornithologia volt, melynek sok időt és nagy áldozatokat szentelt. Gyűjteménye még a 80-as évek végén a magán gyűjtemények legszebbike közé tartozott, később azonban túlságos elfoglaltsága miatt nem ápolhatta úgy mint a hogy szerette volna, s ezért felosztotta a helybeli muzeumok közt. Még ma is található egynehány példány gyűjteményéből — egyesületünk muzeumában.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Ez volna Dr. Kováts György kir. tanácsos tiszteletbeli városi főorvos és rendőrorvos tag-

társunk rövidre szabott életrajza. Már ezekből is azt látjuk hogy ő ki volt, hogy mi volt egész életének vezércsillaga!

A humanizmus legidealisabb alakja : az emberiség összessége iránti szeretet!

Ezen szeretete vitte őt az orvosi pályára, ezen szeretet vezérelte minden tétében; lankadatlan buzgalommal csodálatos kitartással mindvégig hive maradt ezen eszményének. Hivatalos elfoglaltsága, kiterjedt orvosi gyakorlata mellett mindig volt még ideje, hogy az általa létesített, általa vezérelt intézményeknél önként vállalt kötelességeit pontosan és lelkiismeretesen teljesítse.

Vas természete, egészséges szervezete s majdnem mindig vidám kedélye lehetségessé tették, hogy pihenőre alig szorult, hogy életének egész idejét a munkának szentelje.

Anyagi érdekek sohse vezérelték, a tiszta emberszereteten kívül páratlan jóakarata még elleneseivel szemben is, irányították cselekedeteit egész életében — elismerést, hálát nem kívánt, boldog volt annak tudatában, hogy **jót tehetett, hogy másoknak segíthetett!**

Mint kartárs kitűnő jelleménél fogva ritkította párját, sok évi benső barátság fűzött hozzá, nem egyszer tárta fel előttem szívét, de nem emlékszem oly szóra melyből másra mint collegialitásra nagy emberszeretetre következtethetnék.

Még ha bántottak is — jósága dacára vele is megtörtént — mindig talált érveket, melylyel az emberek eljárását szépítette, ellene vagy mások ellen elkövetett hibákat legalább is bona fidesseel mentette.

Ha ma bántották, holnap már elfelejtette s őszinte jóakarattal támogatta, segítette azt, ki hozzá tanácsért, pártfogásért, segítségért fordult.

A Ferenc József gyermekkórházból, 35 éves önzetlen működésének színhelyéről, kísértük el testületileg utolsó útjára — elmondtuk az utolsó bucsúztatót — de azért Kováts barátunk tovább él az általa létesített intézményekben, tovább él szívünkben mint **példája a kötelességét mindig teljesítő emberbarátnak.**

Tisztelt közgyűlés! Emlékbeszédemnek vége. Iparkodtam két elhunyt kartársunk életét, körülvonalozni, a mennyire lehet, szűk határok közt elmondani mind azt, mit jegyzőkönyveinkben megörökíteni kötelességünknek tartottam.

Hiányos a leírás, de, ki a sorok közt is olvasni tud, ki olvashatja belőle, hogy elhunyt kartársaink kiváló emberek voltak, kikre büszkén tekinthetünk vissza s kiknek példáján tanulhatjuk, hogy kell viselkednünk, ha a köztiszteletet kiérdemelni akarjuk, hogy kell küzdenünk, ha az élet viszontagságaiban, az élet harcaiban helyünket tisztességesen ki akarjuk tölteni s hogyan kell élnünk, hogy a szó magasztos értelmében emberek legyünk.

Nyugodjanak ők békében, s felejthetetlen legyen emlékük körünkben!